

Пераадоленне выклікаў: Дынаміка стану квір-бяспекі на Паўднёвым Каўказе і ўдзел ЕС

Уводзіны

На Паўднёвым Каўказе бяспека квір-людзей служыць ключавой выявай складанага ўзаемадзеяння геапалітычнай дынамікі і разнастайных культурных наратываў. Гэты артыкул даследуе квір-салідарнасць, зьлёнае бачанне еўрапейскай бяспекі, устойлівасць у рэгіянальных войнах і надзвычайных сітуацыях і ролю Еўрапейскага саюза. Артыкул накіраваны на тое, каб даць разуменне шматгранных праблемаў бяспекі квір-людзей у рэгіёне, а таксама даследаваць спецыфіку вопыту квір-супольнасцей на Паўднёвым Каўказе, дзе дыскурс бяспекі вылучаецца на першы план.

Шматгранны ландшафт: агульны кантэкст рэгіёна

Праблемы, з якімі сутыкаюцца ЛГБТІ+ супольнасці ў рэгіёне, глыбока ўкараніліся ў гістарычным і палітычным кантэкстах, і працяглы ўплыў савецкай улады адыгрывае значную ролю ў фарміраванні цяперашняй сітуацыі. Квір-фобскія практыкі, укаранёныя ў заканадаўчых мерах большавіцкага і позняга савецкага перыядаў, працягваюць выяўляцца ў тым, як ЛГБТІ+ дыскурс трактуецца ў палітыцы і СМІ, што непасрэдна ўплывае на жыццё супольнасці. Ініцыятыва крыміналізаваць мужчынскія гомасэксуальныя адносіны ў савецкі час не толькі загнала ЛГБТІ+ супольнасць у падполле ў рэгіёне, але і стала падагравала публічныя дыскурсы нянавісці (Caucasus Edition, 2018). Законная забарона была адменена ў Грузіі ў 2000 годзе, у Азербайджане ў 2001 годзе і ў Арменіі ў 2003 годзе (Фонд імя Генрыха Бёля, 2016). Нягледзячы на тое, што гэтыя заканадаўчыя змены сталі значным крокам наперад, у стаўленні грамадства да супольнасці істотных зменаў не адбылося.

Пасля савецкай эпохі і наступнай дэкрыміналізацыі аднаполых сувязяў рэгіён Паўднёвага Каўказа сутыкнуўся з праблемамі бяспекі для квір-супольнасці. Усе тры краіны — Арменія, Азербайджан і Грузія — маюць падобныя праблемы, звязаныя з квір-супольнасцю. Сёння яна сутыкаецца з прамымі нападамі і пераследам, якія ўключаюць фізічны, псіхалагічны і сімвалічны гвалт. Гэта ўказвае на варожае асяроддзе ў рэгіёне, што патрабуе засяродзіцца на тэме бяспекі квір-супольнасці. Таму агульнае становішча ЛГБТІ+ супольнасці ў рэгіёне выклікае трывогу. З 2014 года індэкс Rainbow Europe ILGA Europe ацэньвае Азербайджан як краіну з найгоршым дэфіцытам у заканадаўстве і палітыцы, накіраванай на абарону ЛГБТІ+ людзей, у выніку чаго краіна знаходзіцца ў самым нізе сярод усіх 46 краін-членаў Савета Еўропы (ILGA-Europe, 2023). Па гэтым жа індэксе Арменія знаходзіцца на 44 месцы, што забяспечвае абарону правоў ЛГБТІ-супольнасці ўсяго на 7 працэнтаў. Нягледзячы на тое, што Грузія з'яўляецца рэгіянальным лідарам, краіна мае толькі 25 адсоткаў юрыдычных і палітычных практык для ЛГБТІ. Гэтыя лічбы падкрэсліваюць вострую неабходнасць вывучэння квір-бяспекі на Паўднёвым Каўказе. Нягледзячы на тое, што бачнасць ЛГБТІ+ павялічылася ў параўнанні з дзесяцігоддзем таму, стаўленне грамадства і дзяржавы да супольнасці засталася ў асноўным нязменным, а задакументаваныя злачынствы на глебе нянавісці і мова нянавісці сведчаць аб росце дыскрымінацыі, гвалту і пераследу з кожным годам. Такім чынам, гэтая рэальнасць працягвае фармаваць жыццё ЛГБТІ+ людзей, асабліва транс-індывідаў, як непрыкметнымі, так і істотнымі спосабамі, пагаршаючы іх становішча і аддаляючы ад грамадскага жыцця.

Квір-салідарнасць у рэгіёне

Перад абліччам значных выклікаў, якія навязваюць як адпаведныя ўрады, так і грамадства ў рэгіёне, квір-салідарнасць адыгрывае ключавую ролю ў павышэнні ўстойлівасці і ўзмацненні галасоў квір-

супольнасці Паўднёвага Каўказа. Тым не менш, дасягненне квір-салідарнасці з'яўляецца сур'ёзнай праблемай у кожнай краіне і ў рэгіёне ў цэлым.

Унутрана ўрады кожнай краіны аказваюць мінімальную падтрымку квір-рухам, і асабліва ў Азербайджане супольнасць не прызнаецца сацыяльнай групай. Наадварот, дзяржаўныя чыноўнікі, бюджэтныя ўстановы і СМІ актыўна падтрымліваюць і прапагандуюць негатыўныя дзеянні, накіраваныя на квір-супольнасць. Дзяржаўныя чыноўнікі і члены парламента, напрыклад, усталёўваюць абразлівыя стэрэатыпы супраць супольнасці, у далейшым падтрымліваючы законы і палітыку, накіраваныя на абмежаванне асноўных правоў і свабод. Такая сітуацыя стварае асяроддзе, дзе квір-супольнасць у першую чаргу шукае падтрымкі ў заходніх краінах, што прыводзіць да эксістэмы, дзе арганізацыі канкуруюць за абмежаваныя рэсурсы, і да сегрэгацыі, а не салідарнасці.

Больш за тое, квір-ідэалогія слаба развіта ў кожнай адпаведнай краіне, што адлюстроўвае значны разрыв у гендарных і сацыяльных даследаваннях. Яны наўмысна застаюцца апалітычнымі, аказваючы моцны ціск на актывістаў з мэтай самаразвіцця падчас актывісцкай дзейнасці. Часам гэта прыводзіць да сутычак, калі квір-фемінісцкія суполкі выступаюць супраць трансэксклюзіўных радыкальных феміністак. Гэтыя ідэалагічныя адрозненні яшчэ больш падзяляюць супольнасць.

Сфера таксама пакутуе ад недахопу чалавечых рэсурсаў з-за небяспечнага характару працы і патрэбы ў кваліфікаваных актывістах, якія валодаюць англійскай мовай і маюць глыбокае разуменне сацыяльных тэмаў. Умацаванне даверу з людзьмі, з якімі яны працуюць, становіцца важным, каб пераканацца, што ўсе знаходзяцца на адным баку і не працуюць на ўрад. Гэта складанае асяроддзе для росту новых актывістаў, а ў спалучэнні з праблемамі псіхічнага здароўя і пытаннямі бяспекі яно прымушае дасведчаных актывістаў пакінуць краіну, прыводзіць да скарачэння чалавечых рэсурсаў і запаволення працэсу квір-салідарнасці. Скарачэнне чалавечых рэсурсаў таксама азначае меншую здольнасць арганізоўваць мерапрыемствы па будаўніцтве суполак, ствараючы негатыўную зваротную сувязь, якая ўплывае на супольнасці.

Яшчэ адно важнае пытанне ў рэгіёне звязана з тым, як людзі ўспрымаюць і практыкуюць барацьбу за правы ЛГБТІ+. Некаторыя прытрымліваюцца стрыманай стратэгіі з-за высокага ўзроўню небяспекі, працуючы ўдалечыні ад вачэй грамадскасці, каб забяспечыць уласную бяспеку і бяспеку супольнасці. Іншыя выступаюць за больш гучную актывістасць, імкнучыся да павелічэння грамадскай бачнасці, каб пераканацца, што квір-людзі становяцца больш прыкметнымі, нягледзячы на прызнанне звязаных з гэтым ахвяраў. Гэтыя ідэалагічныя адрозненні значна ўплываюць на намаганні па квір-салідарнасці ў рэгіёне.

Сярод гэтых праблем супольнасць змагаецца за наладжванне сувязяў з калегамі-актывістамі з рэгіёну. Квір-салідарнасць у рэгіёне развіваецца павольна з-за недахопу чалавечых рэсурсаў, і многія арганізацыі не ставяць гэтую тэму на прыярытэтнае месца ў сваіх праграмах. У цэлым рэгіянальнае супрацоўніцтва сутыкаецца з перашкодамі, у тым ліку з канфліктамі паміж Азербайджанам і Армэніяй, а таксама з такімі праблемамі, як абмежаваная прастора для квір-НДА ў Азербайджане.

Устойлівасць у надзвычайных сітуацыях: квір-выжыванне

Сутыкаючыся з нягодамі рэгіянальнага кантэксту ў сувязі са скарачэннем прасторы для салідарнасці і квір-актывістасці, бяспека ЛГБТІ+ супольнасці бачыць пагрозы, якія ўзмацняюцца ў надзвычайных сітуацыях. Нядаўні ўзброены канфлікт, Другая Нагорна-Карабахская вайна паміж Азербайджанам і Армэніяй з 21 верасня па 10 лістапада 2020 года, у спалучэнні з праблемамі, выкліканымі глабальнай пандэміяй, непарапартыйна моцна паўплываў на квір-супольнасць у рэгіёне, павялічыўшы ўразлівасць на розных франтах.

Эканамічная дыскрымінацыя з'яўляецца сур'ёзнай першапачатковай перашкодай, асабліва закранаючы транс-людзей, пакідаючы многім абмежаваныя магчымасці для працаўладкавання ў дружалюбных для квір-людзей месцах, часта распаўсюджаных у сферы паслуг. Пандэмія прымусіла закрыць мноства пляцовак, у тым ліку ў сектары масавага турызму, дзе было занята шмат людзей, што

ўзмацніла фінансавую няўпэўненасць. Сістэмны гвалт, якому падвяргаюцца квір-асобы, у спалучэнні з абмежаванымі механізмамі барацьбы і падтрымкі спрыяе хісткай псіхічнай стабільнасці, яшчэ больш ўзмацняючы рызыкі бяспекі, з якімі яны сутыкаюцца ў надзвычайных сітуацыях.

У сувязі з гэтымі праблемамі многія людзі з супольнасці, шукаючы прытулку, вярнуліся ў свае дамы або рэгіёны, якія часта з'яўляюцца больш кансерватыўным асяроддзем для ЛГБТІ+ людзей. Уз'яднанне з сям'ёй сустракае напружанасцю, паколькі сваякі аказваюць ціск, звязаны з беспрацоўем, самавыяўленнем і статусам адносінаў, ствараючы негасцінную хатнюю абстаноўку.

Супольнасць ЛГБТІ+, вядомая стварэннем абраных сем'яў для выжывання, выявіла аддзяленне ад гэтых сетак падтрымкі падчас пандэміі, што ўзмацніла пачуццё ізаляцыі і дэпрэсіі. Фінансавыя абмежаванні яшчэ больш абмяжоўвалі сацыяльныя зносіны, абмяжоўваючы доступ да грамадскага транспарту і перашкаджаючы магчымасці мець зносіны з сябрамі і ўдзельнічаць у грамадскай дзейнасці.

Праблемы захоўваліся і падчас вайны, бо ваенныя ўстановы дэманстравалі моцную квірфобію, што рабіла ваенную службу варожым асяроддзем для супольнасці. Каб ухіліцца ад прызыву, чальцы часта падвяргаліся зневажальным працэдурам або, у некаторых выпадках, ілжыва паведамлялі, што яны псіхічна хворыя, і адпраўляліся ў рэабілітацыйныя ўстановы.

Вайна таксама стала ўнікальнай праблемай для ЛГБТІ+ актывістаў, паколькі выступленне за мір выклікала варожасць і падвяргала іх дадатковым небяспекам. Дыскусіі аб правах ЛГБТІ+ быў адсунуты ў бок, азмрочаны актуальнасцю канфлікту, што прывяло да росту нацыяналістычных і патрыятычных практык. Гэты ўсплёск нацыяналізму ствараў дадатковую пагрозу для квір-супольнасці, робячы яе больш ўспрымальнай да нападаў.

У заключэнне, квір-супольнасці, якія змагаюцца з фінансавай незабяспечанасцю, праблемамі псіхічнага здароўя і падвышанай уразлівасцю, як лёгкая мішэні, сутыкаюцца з дадатковымі перашкодамі падчас надзвычайных сітуацый, што падкрэслівае надзённую неабходнасць інклюзіўных і ахоўных мер для абароны ЛГБТІ+ супольнасці падчас крызісу.

Падтрымка ЕС квір-бяспекі на Паўднёвым Каўказе

Сітуацыя з бяспкай квір-людзей на Паўднёвым Каўказе і ў іншых частках Еўропы дэманструе значныя адрозненні, якія адлюстроўваюць розны ўзровень прыхільнасці да правоў ЛГБТІ+ сярод краін-членаў ЕС. У той час як некаторыя краіны ЕС з'яўляюцца бяспечнымі прасторамі для супольнасці, іншыя змагаюцца з праблемамі ў адстойванні правоў квір-людзей. У прыватнасці, у краінах Усходняга партнёрства — Азербайджане, Арменіі і Грузіі — ЕС прадпрымае намаганні па прасоўванні правоў ЛГБТІ+ праз спецыяльныя ініцыятывы. Нягледзячы на адсутнасць аднастайнасці ў краінах-членах ЕС, усеагульная прыхільнасць гендарнай роўнасці і квір-правам робіць ЕС адным з ключавых абаронцаў супольнасці. Гэтая прыхільнасць выяўляецца праз падтрымку ЕС рэгіёну Усходняга партнёрства, якая ўключае фінансавыя рэсурсы і мэтанакіраваны падыход да пытанняў ЛГБТІ+. Зялёнае бачанне ЕС спрыяе пераносу пазітыўных практык і правілаў з больш прагрэсіўных умоў ЕС у рэгіён Паўднёвага Каўказа, забяспечваючы ўсебаковае павышэнне правоў квір-асобаў.

Улічваючы адсутнасць урадавай падтрымкі ЛГБТІ+ актывістаў на Паўднёвым Каўказе, ЕС адыгрывае значную ролю ў падтрыманні руху, забяспечваючы неабходныя рэсурсы і платформы для адвакацыі. Падтрымка ЕС спрыяе рэгіянальнаму і міжнароднаму супрацоўніцтву, пашыраючы магчымасці квір-супольнасці ўдзельнічаць у эфектыўнай адвакацыі правоў ЛГБТІ+. Падтрымка распаўсюджваецца не толькі на фінансавыя рэсурсы, але і стварае прасторы для стварэння супольнасці і стварэння сетак. Такія канферэнцыі, як сходзі ILGA, мерапрыемствы, якія ладзяцца арганізацыямі, што базуюцца ў ЕС, і ініцыятывы амбасад служаць важнымі платформамі для квір-актывістаў на Паўднёвым Каўказе для зносінаў, абмену вопытам і пабудовы салідарнасці.

Амбасады розных краін ЕС уносяць свой уклад у вырашэнне праблем ЛГБТІ+ на Паўднёвым Каўказе, арганізуючы прыёмы і сустрэчы, якія даюць супольнасці магчымасць сфармуляваць свае

проблемы і вивучыць шляхі падтрымкі. Шматбаковая падтрымка з боку ЕС не толькі дапамагае ў забеспячэнні рэсурсамі, але і спрыяе стварэнню асяроддзя супрацоўніцтва, пашыраючы магчымасці актывістаў на Паўднёвым Каўказе арыентавацца і вырашаць унікальныя праблемы бяспекі, з якімі сутыкаюцца квір-людзі ў рэгіёне. Па сутнасці, абавязацельствы ЕС падкрэсліваюць узаемасувязь квір-бяспекі з іншымі сферамі бяспекі, адлюстроўваючы прынцып, што “калі некаторыя з нас не ў бяспецы, ніхто з нас не ў бяспецы”, тым самым падкрэсліваючы важнасць калектыўных намаганняў у забеспячэнні правоў ЛГБТІ+ у розных геапалітычных ландшафтах.

Заклучэнне

У заключэнне можна сказаць, што квір-супольнасць Паўднёвага Каўказа сутыкаецца з пастаяннымі праблемамі на шляху да дасягнення інклюзіўных і прагрэсіўных правоў і забеспячэння бяспекі. Прывярытэт квір-салідарнасці і стварэнне ўстойлівага руху маюць вырашальнае значэнне для ўзмацнення голасу квір-супольнасцей. Значная роля ЕС у аказанні падтрымкі ўжо прывяла да прыкметных дасягненняў. Дзякуючы пастаянным намаганням і самаадданасці, супольнасць імкнецца не пакінуць нікога ў баку, спрыяючы больш інклюзіўнаму і бяспечнаму асяроддзю для ўсіх.

Ніджат Гуліеў

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Caucasus Edition. (3 лютага 2018). Пад вясёлкавымі сцягамі: правы ЛГБТІ на Паўднёвым Каўказе | Caucasus Edition. <https://caucasusedition.net/en/under-the-rainbow-flags-lgbti-rights-in-the-south-caucasus/>
2. “Жыві, як хочаш, але глядзі, каб іншыя не ведалі” | Фонд імя Генрыху Бёля. (8 снежня 2016). Heinrich Böll Stiftung. [[https://www.ilga-europe.org/report/rainbow-europe-2023/](https://www.boell.de/en/2016/12/08/situation-lgbti-individuals-soth-caucasus#:~:text=During%20the%20Soviet%20era%2C%20male.and%20in%20Armenia%20%2D%20in%202003.](https://www.boell.de/en/2016/12/08/situation-lgbti-individuals-soth-caucasus#:~:text=During%20the%20Soviet%20era%2C%20male.and%20in%20Armenia%20%2D%20in%202003.)3. ILGA-Europe. (11 траўня 2023). Мапа і індэкс “Вясёлкавай Еўропы”. 2023 | ILGA-Europe. ILGA-Europe | Бяспека, роўнасць і свабода для ЛГБТІ ў Еўропе і Цэнтральнай Азіі. [<a href=)](<https://www.ilga-europe.org/report/rainbow-europe-2023/>)